

Discurs narratiu i diàleg intercultural. Envers una pedagogia de la relació

La situació a Israel és bastant especial, així que intentaré no fer referència exclusivament al context social israelià en aquesta qüestió. Permeteu-me que us faci partícips d'algunes reflexions sobre els dos elements que titulen aquesta taula rodona, és a dir: **les funcions socioeducatives** d'una banda, i **el món multicultural** de l'altra. Comencem, si us sembla, pel segon.

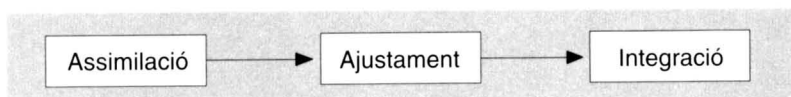
1. El món multicultural

El primer comentari fa referència a la distinció que s'acostumava a fer entre “*societats immigrants*” (com Israel, EEUU, França, Alemanya, Canadà, Austràlia o Suècia, per anomenar alguns països) i societats on havien existit cultures bastant homogènies i monolítiques. Voldria assenyalar que aquesta distinció ja no resulta vàlida. Tots vosaltres proveniu de diferents països d'Europa, Àfrica, Nordamèrica, Sudamèrica o de l'Orient Mitjà i sabeu que a gairebé tots els indrets, i en particular a les grans ciutats, hi ha poblacions immigrants en diferents proporcions. Aquest fenomen és molt evident avui. És per això que hem d'admetre que la majoria de nosaltres vivim en un món multicultural o en societats multiculturals. Però aquest fet no explica res sobre la naturalesa de les interaccions socials entre els diferents grups culturals dins d'una societat determinada. D'una banda, en una societat multicultural, pot succeir que dos grups convisquin l'un al costat de l'altre amb unes interaccions socials molt limitades; de l'altra poden intentar integrar-se mútuament per crear una societat intercultural.

S'han dut a terme diversos treballs d'investigació al respecte. M'he centrat en dos treballs realitzats a Canadà (Bathnagar, 1981) i a Israel (Eisikovits & Beck, 1990). Proposen un *contínuum* teòric que permet analitzar l'actitud de les societats receptores vers les poblacions immigrants. Vaig pensar que seria útil tenir en compte aquesta anàlisi per introduir-nos en el tema que avui ens ocupa.

Voldria aclarir que quan es parla de població migratòria o immigrant no ens referim únicament als que acaben d'arribar. Algunes vegades, fins i tot la segona, tercera o posteriors generacions a la de l'arribada al país d'acollida, segueixen sentint-se alienes a la cultura de la majoria que els acull. Aquestes persones, que sovint ja han nascut en el país, es mouen en un context cultural diferent, com si acabessin d'arribar.

La premissa bàsica és que el procés d'adaptació de cada individu en el període de transició cultural està fortament determinat per l'actitud de la *cultura amfitriona* i els missatges que aquesta llança als nouvinguts. J. Bhatnagar defineix tres termes que descriuen les modalitats d'interacció entre les societats i els grups immigrants: es pot presentar com un continu que té un període d'“*assimilació*” en un extrem, o un d'“*integració*” en l'altre, i un tercer període d'“*ajustament*” en ambdós. Gràficament es podria representar així:

L'actitud d'**assimilació** és la més rígida. Es refereix a l'adopció de les normes, la llengua, les tradicions i els valors de la societat amfitriona. Després d'un període de temps, els nouvinguts no *haurien* de distingir-se dels seus semblants. No s'espera que oblidin la seva llengua i la seva cultura, però sí l'assumpció completa de la seva responsabilitat respecte el procés d'adaptació.

La societat adopta un paper passiu mentre que d'ells s'espera que assimilïn, en la mesura que sigui possible, la cultura amfitriona. Kovacs i Cropley (1975) fins i tot van més lluny: “...*L'alienació de la vella cultura és una condició prèvia per a l'assimilació...*”. M'atreveria a afirmar que adoptar una posició com aquesta vers els grups d'immigrants o d'altres cultures reflecteix una actitud d'indiferència i de negligència. L'únic resultat possible és l'alienació i la segregació; en altres paraules, una societat amfitriona com aquesta no està preparada per fer cap esforç d'adaptació cultural que possibiliti als nouvinguts sentir-se com *a casa*.

Quan diem **ajustament** ens referim al procés pel qual l'immigrant aprèn a viure en harmonia amb el nou entorn. Això implica la coexistència dels antics i dels nous valors i tradicions. Allò que espera la societat amfitriona no és la completa desaparició de la cultura d'origen, però sí que sigui el nouvingut qui s'adapti, sempre que no interfereixi amb la cultura prevalent. Aquesta orientació ofereix a l'individu la possibilitat d'ajuntar-se al seu propi ritme. És una filosofia de “*viure i deixar viure*” que permet el desenvolupament d'alguns programes humanístics concebuts per facilitar el procés d'adaptació cultural.

**La contribució
dels grups
minoritaris és
tan valuosa
com la de la
majoria**

El procés d'**integració** és el més ambiciós de tots. Cal l'encaix tant del nouvingut com de la societat amfitriona; per bé que és el primer qui ha de carregar amb gairebé tot l'ajust, la segona també haurà d'experimentar alguns

canvis. La integració implica una societat multicultural que considera que la contribució dels grups minoritaris és tan valuosa com la de la majoria (Eisikovits & Beck, 1990). És a dir, les normes i costums d'una societat com a orientació integradora no poden fer altra cosa que canviar després d'haver absorbit tants membres nous que han portat els seus propis trets culturals. Per consegüent aquesta és l'única actitud possible per a una transacció intercultural significativa.

Es pot dir d'Israel que és una societat que intenta desenvolupar aquest tipus d'orientació. L'èmfasi sionista de construir una nació a través de l'"*apropament d'exiliats*" que s'amagava darrere la "*Llei del Retorn*", la primera llei constitucional de l'estat d'Israel, mostra el ferm desig d'integrar els immigrants. La cultura israelí està sotmesa a un continu procés de canvi a través del qual no para d'integrar els nous elements culturals que aporten els nous vinguts. Durant els darrers deu anys la població s'ha incrementat en un 10 per cent degut a les migracions massives provinents d'Etiòpia i de la ex Unió Soviètica. Els canvis i l'adaptació cultural són especialment significatius en el camp de la música, el teatre, el periodisme, els esports i fins i tot en la política, on només arribar ja poden ser diputats i fins i tot ministres del govern.

L'actitud vers els nous vinguts s'acostuma a reflectir també en el llenguatge. Són força significatius els noms que reben en diferents països. D'una banda: "*desplaçats*", "*treballadors convidats*" (Gastarbeiter), "*peus negres*"..., són termes que es troben en la meitat esquerra del continu. D'altra banda la terminologia israeliana "*Ole*" ("*Ola*" per a les dones), que fa referència a algú que s'eleva d'un nivell a un altre de superior i millor.

2. La funció socioeducativa

Per introduir la funció socioeducativa voldria recordar-vos el model ecològic dissenyat en els anys setanta (1973-1974) per Urie Bronfenbrenner. Aquest model em sembla del tot necessari per analitzar el tema que avui ens ocupa. La idea del model ecològic es basa en què el desenvolupament de tot l'individu no només és influenciat per les interaccions directes del seu *micronivell*, sinó que tota l'ecologia en general té un impacte sobre el desenvolupament humà. Bronfenbrenner el va presentar en aquests quatre nivells ecològics: el *Macro*, el *Meso*, l'*Exo* i el *Microsistema*.

Tot i que les funcions socioeducatives actuen sobretot en el *micronivell*, el seu potencial per aconseguir bons resultats està prou influenciat per les activitats en els altres nivells. Les polítiques globals intervenen en el

macronivell. Les normes i els valors socials establerts pels escriptors i els mitjans de comunicació ho fan en el *mesonivell* o, fins i tot, en nivells superiors. El sistema educatiu, un director d'agències socials, directors de programa..., tots en l'*exonivell*, etc... Tots aquests elements, vulguem o no, intervenen i influeixen sobre la situació a què els educadors o pedagogs socials s'enfronten en aquest camp concret.

**L'educador
també actua
com a
agent social**

Espero que la meua visió no sigui titllada de pessimista. Amb això no dic que una acció socioeducativa que actui en el *micronivell* estigui condemnada al fracàs sinó que hem de tenir en compte el context social global en el qual estem intervenint. Així entenc que l'educador no és només un professional que ha acumulat certa quantitat de coneixements teòrics o un ample ventall de capacitats d'intervenció, sinó que també actua com a *agent social*. El compromís que pren amb la població que tracta pot dur-lo a prendre iniciatives i accions en altres nivells ecològics. Mentre s'enfronta amb altres problemes de transició cultural la interacció, cara a cara, de l'educador amb el "*client*" en el *micronivell* resulta insuficient, sobretot en una societat multicultural. Hem de proclamar obertament que el nostre repte principal és lluitar contra la alienació.

Crech & Kreshfield (1974) defensen que en el procés de transició intercultural el resultat és una "*persona marginal*". Krisberg i Austin (1978) van utilitzar una metàfora bíblica per titular el seu llibre sobre les poblacions alienades. El van anomenar: "*Els fills d'Ismael*" i en ell presentaren la tesi que la manca de poder polític és un veritable obstacle per progressar en molts dels programes socialment autoritzats.

Rita Sever, d'Israel (1995), va proposar una nova concepció per analitzar el resultat del creuament cultural de transició. També admet l'assumpció bàsica que els immigrants estan condemnats a experimentar, en la primera fase dels seu procés d'adaptació, un estat de "*marginalitat temporal*". No obstant això, el gran repte de les funcions socioeducatives és evitar que es perpetui en una "*marginalitat permanent*". Si això passés ens quedaríem estancats en una situació multicultural que difícilment podria convertir-se en intercultural.

D'una banda, qui sent que la seva marginalitat és temporal pot ser ajudat amb més eficàcia en la seva lluita pels professionals socioeducatius. Aquestes persones tenen moltes possibilitats d'integrar-se de manera positiva en una societat intercultural.

D'una altra, qui se sent en un estat de marginalitat permanent a la qual s'ha d'acostumar tindrà molt poca motivació per canviar. En aquests casos crec que ni sociopedagogs altament qualificats ni sofisticats programes socials podran conduir aquestes persones a una situació intercultural.

En resum, la funció socioeducativa té la important tasca d'intentar transformar les societats multiculturals en interculturals. No obstant això, aquest objectiu només pot assolir-se si concebem la nostra tasca com la d'*agents socials* que han de considerar el context social global i alhora ser conscients de les influències de tots i cadascun dels quatre nivells ecològics.

3. Llavors, quines competències ha de tenir un Educador Social?

La concepció que he presentat aquí requereix que afegim aquests conceptes particulars als programes de formació dels educadors professionals. Un educador que treballi amb poblacions migratòries hauria de ser molt sensible a la diversitat cultural. El seu interès hauria de centrar-se en entendre la situació des del punt de vista del client. Ha de ser educat de manera que busqui la perspectiva holística amb la finalitat d'entendre tots i cadascun dels problemes socioeducatius a què s'enfronta.

Un model semblant fou desenvolupat pel Professor Rivka A. Eisikovits de la Universitat Haifa d'Israel (1991). El va anomenar: "*El nen i l'educador com a etnògraf*". Allò que planteja el seu model és que l'educador ha d'actuar amb el mateix respecte amb què l'antropòleg intenta estudiar una nova cultura. Les eines d'investigació de l'antropòleg poden resultar d'allò més útils a l'educador en les seves activitats socioeducatives: tècniques d'entrevista etnogràfica a fons, tècniques d'observació participativa, recerca de la perspectiva holística de cada cas i, la més important, l'adopció d'una actitud humanística que consideri que totes les cultures són valuoses sense més judici de valor. Termes com cultura *superior* o *inferior* no poden existir en el vocabulari d'un educador. Eisikovits i Grupper (1992) afirmen que el resultat d'una formació com aquesta desembocarà en la preparació d'un educador que, utilitzant la terminologia de Donald Schon (1983), serà capaç d'actuar com un "*practicant reflexiu*". Aquests educadors professionals, amb una mica de sort, estaran ben preparats per al gran repte del nostre temps: que les societats passin de l'estadi multicultural a l'intercultural.

Emmanuel Grupper
Youth Aliyah's Department, Tel Aviv

**Transformar
les societats
multiculturals
en
interculturals**

1 En aquest text mantenim les referències bibliogràfiques de l'autor, donat que creiem que són útils per complementar el discurs, malgrat no hem pogut disposar de la bibliografia completa.

Discurs narratiu i diàleg intercultural. Envers una pedagogia de la relació

Discurso narrativo y diálogo intercultural. Hacia una pedagogía de la relación

Narrative speech and intercultural dialogue: aiming a pedagogy of the relationship

Un primer apartado de la ponencia perfila los principales modelos de actuación de las sociedades receptoras de inmigrantes en situaciones de multiculturalidad. A continuación se centra en la necesidad de concebir la función socioeducativa, en un proyecto de interculturalidad, desde una perspectiva ecológica. Así se enfatiza el rol de agente social de los educadores, cuya tarea cumpliría una función básica de lucha contra la cronificación de situaciones de marginalidad.

A first part of the paper gives a general description of main action patterns for the societies receiving immigrants in a multi cultural situation. He focuses next on the need of conceiving a socioeducational function, in the framework of a multi cultural project, from an ecological point of view. In that way, it is underlined the role of educators as social agents, whose basic duty would be to fight against the extension of situations of social exclusion.

Autor: Emmanuel Grupper

Article: Discurs narratiu i diàleg intercultural. Envers una pedagogia de la relació

Referència: Educació Social núm. 11 pp. 39 - 44

Adreça professional: Youth Aliyah's Department
Head of the Education and Guidance Division
Tel Aviv - Israel